

Allvarlig kritik mot Kriminalvården, häktet Huddinge, för att en intagen under lång tid vistats i ett bostadsrum som inte har varit utrustat i enlighet med Kriminalvårdens föreskrifter

Beslutet i korthet: En intagen i häkte har under nästan ett års tid vistats i ett bostadsrum som inte har varit utrustat i enlighet med Kriminalvårdens föreskrifter. Den intagne har av åklagaren varit ålagd restriktioner. Enligt Kriminalvården har den intagne till följd av restriktionerna varit placerad i avskildhet. Det senare förhållandet har av Kriminalvården angetts som skäl till varför bostadsrummet varit bristfälligt utrustat. I beslutet konstateras att den intagne inte har varit placerad i avskildhet i häkteslagens (2010:611) mening. Det har således inte varit motiverat att på grund härav frångå Kriminalvårdens föreskrifter om hur ett bostadsrum i häkte ska vara utrustat.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 14 augusti 2012, anförde AA i huvudsak följande. I över ett år har han varit placerad vid "inskrivningsavdelningen" i häktet Huddinge. "Någon" vid häktet har till JO sagt att bostadsrummen i inskrivningsavdelningen är identiska med övriga bostadsrum i häktet och att det enda som skiljer avdelningen från övriga avdelningar är att det saknas "allrum" samt att personaltäteten är högre. Denna uppgift är oriktig. Normalt sett placeras en nyintagen i en till två dagar i inskrivningsavdelningen. Utöver det placeras akut självmordsbenägna och våldsamma personer där. På avdelningen finns "observations- och spämbäddsceller". De bostadsrum som beskrivs som "normala" är "strippade" på allt utom säng och skrivbord. Det finns ingen stol, TV-hylla eller hylla för kläder. Eftersom det inte existerar något allrum, har det inte heller varit möjligt med lättnader i isoleringen och han har inte heller fått möjlighet att tvätta privata kläder. Under den första vistelsen om 11 månader i häktet erbjöds han aldrig tvätt av privata kläder, utan avdelningschefen "ljög" och sa att det bara fanns sådan möjlighet på en av häktets avdelningar. Den korrekta uppgiften är att alla andra avdelningar har tvättmaskiner. När han blev "permanent" placerad på avdelningen fick han in en stol, en papperskorg och en termos i bostadsrummet. I samband med den senaste placeringen var han tvungen att göra en skriftlig anhållan för att få in denna utrustning. Det tog fem dagar innan han fick det han begärde och det tog lika lång tid innan han fick en kudde. Avsaknaden av hylla gör att han måste placera sina tillhörigheter på golvet och vidare måste han placera TV:n på skrivbordet. Det gör att

bostadsrummet liknar en ”anhållningscell”. Skillnaden kan tyckas marginell men om man vistas 23 timmar per dygn i ett eller två år under sådana förhållanden, så är skillnaden inte betydelslös.

Utredning

Anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, huvudkontoret, genom tf. enhetschefen BB, följande.

Sakförhållanden

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från Kriminalvården, region Stockholm, som i sin tur har hämtat in uppgifter från kriminalvårdsinspektören CC vid häktet Huddinge. Uppgifter har även hämtats in från säkerhetsenheten vid huvudkontoret och Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS-Häkte). Genom utredningen har följande kommit fram.

AA häktades i sin utevaro av Stockholms tingsrätt den 17 december 2010. Han greps och fördes till häktet Huddinge den 27 december 2010. Under häktningstiden i aktuellt mål har han varit placerad i häktet Huddinge under tiden den 27 december 2010–8 december 2011, i häktet Sollentuna den 8 december 2011–19 april 2012, i häktet Huddinge den 19–23 april 2012, i häktet Sollentuna den 23–30 april 2012, i häktet Huddinge den 30 april–10 maj 2012, i häktet Kronoberg den 10 maj–7 juli 2012, i häktet Huddinge den 8 juli 2012–30 juli 2012, i häktet Kronoberg den 30 juli 2012–18 december 2012 samt därefter och fortfarande i häktet Göteborg.

AA har under hela häktningstiden varit placerad i avskildhet till följd av restriktioner.

Av säkerhetsskäl har Kriminalvården bedömt att AA endast kan vara placerad i ett fåtal häktens säkerhetsavdelningar. Häktet Huddinges säkerhetsavdelning, där AA varit placerad, används också som inskrivningsavdelning. Placeringen av AA har skett efter samråd med huvudkontorets säkerhetsenhet.

CC har tillbakavisat att hon skulle ha lämnat några felaktiga uppgifter till JO. Bostadsrummen vid aktuell avdelning är normalt inte utrustade med hylla, anslagstavla, stol, papperskorg och termos. AA:s bostadsrum har tillförts stol, papperskorg och termos, dvs. sådant som inte behöver skruvas fast i väggar eller golv.

Genom att AA varit placerad i den aktuella avdelningen har häktet kunnat ge honom möjlighet att träna och duscha varje dag. Detta bedömdes vara av stor vikt för honom då det relativt tidigt kunde förutses att hans häktningstid riskerade bli lång. Sådana möjligheter hade inte kunnat erbjudas honom om han i stället placerats på en vanlig restriktionsavdelning. På en vanlig restriktionsavdelning kan detta endast erbjudas varannan dag.

Förflyttning av AA mellan häkten sker med högsta säkerhet, vilket innebär bl.a. att endast ett fåtal personer känner till att förflyttning ska äga rum. Häktet Huddinge har därför inte haft möjlighet att förbereda AA:s bostadsrum med extra utrustning inför hans återkomst till häktet efter den första längre vistelsen där. Häktet har inget eget lager av utrustning för bostadsrummen, varför det kan ha tagit ett par dagar innan kompletterande utrustning kunnat anskaffas (från andra delar av häktet eller utifrån). Personalen som arbetade vid den aktuella avdelningen under sommaren har ingen vetskap om avsaknaden av huvudkudde under fem dagar. Det framstår för övrigt som orimligt om inte AA kunnat få en huvudkudde på fem dagar. Det kan visserligen emellanåt råda brist på huvudkuddar på grund av att kuddar ofta måste slängas, men en tillfällig lösning vid sådana tillfällen är att en filt i ett örngott används som kudde.

De intagna vid den aktuella avdelningen ges inte möjlighet att själva tvätta sina kläder. Varje gång som AA bett om att få sina kläder tvättade så har dock personalen ombesörjt detta.

Författningsbestämmelser

Enligt 1 kap. 17 § första stycket Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2, FARK Häkte [*Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för häkte*, KVFS 2011:2, JO:s anm.]) om häkte, i nuvarande lydelse (som trädde i kraft den 1 januari 2012), ska en intagens bostadsrum vara utrustat med stol, bord, skåp eller hylla, säng, bäddutrustning, spegel, anslagstavla, mugg, väckarklocka, radio, TV samt anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus, om inte annat följer av ett beslut om restriktioner.

Av andra stycket samma paragraf framgår bl.a. följande. Utrustningen får begränsas om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne allvarligt skadar sig själv eller annan eller gör sig skyldig till skadegörelse. För en intagen som är placerad i avskildhet får begränsningar också göras om det är nödvändigt på grund av lokalernas utformning eller om placeringen i avskildhet är tillfällig. Om placeringen i avskildhet är tillfällig ska bostadsrummet, utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet, utrustas så att standarden för ett normalutrustat bostadsrum uppnås i den utsträckning det är lämpligt.

I de allmänna råden till bestämmelsen anges följande. När en intagen är ålagd restriktioner som avser inskränkningar i rätten att följa vad som händer i omvärlden kan det följa av beslutet om restriktioner att den intagne inte får ha tillgång till radio eller TV. Begränsningar på grund av lokalernas utformning kan göras t.ex. om det saknas antennuttag för TV eller om fönstret saknar persienner.

Mellan den 1 april 2011 och den 31 december 2011 hade 1 kap. 17 § FARK Häkte, i de delar som nu är av intresse, följande lydelse. En intagens bostadsrum ska vara utrustat med stol, bord, skåp, säng, bäddutrustning, spegel, anslagstavla, mugg, väckarklocka, radio, TV samt anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus. Av andra stycket framgick följande. Första stycket gäller inte om den intagne är placerad i avskildhet. Bostadsrummet ska då, utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet, utrustas så att standarden för ett normalutrustat bostadsrum uppnås i den utsträckning det är lämpligt. I allmänna råd till bestämmelsen anges bl.a. att även den byggnadstekniska utformningen påverkar hur rummet kan utrustas, t.ex. om rummet är försett med antennuttag för TV eller om fönstret är försett med persienner. Den tid som avskildhetsplaceringen kan förväntas bestå bör enligt allmänna råden också beaktas vid bedömningen av hur rummet bör utrustas.

Före den 1 april 2011 reglerades frågan om bostadsrummets utformning och utrustning i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte (KVFS 2007:1). Av 2 kap. 3 § första stycket nämnda föreskrifter framgick följande. Den häktades bostadsrum ska normalt vara utrustat med stol, bord, skåp, säng, spegel, väggstavla och TV om inte annat, i det enskilda fallet, föranleds av säkerheten i häktet eller individuella förhållanden rörande den häktade. Signalanordning som möjliggör kommunikation med personalen ska finnas. Den häktade ska själv kunna reglera inflödet av dagsljus.

Av allmänna råd i 2 kap. FARK Häkte framgår följande angående placering i häkte. En intagen som är häktad bör normalt placeras i det häkte som är beläget i eller nära den ort där rättsprocessen ska äga rum, om inte placering i annat häkte behövs av säkerhets- eller beläggnings-skäl.

Kriminalvårdens bedömning

Några regler som styr var en häktad ska vara placerad finns inte i rättegångsbalken eller häkteslagen (2010:611). Av allmänna råd i FARK Häkte framgår dock vad som bör beaktas vid placering i häkte, bl.a. närhet till den ort där rättsprocessen ska äga rum samt säkerhets- och beläggnings-skäl. Enligt Kriminalvårdens uppfattning är det myndigheten som genom faktiskt handlande bestämmer vid vilken av flera likvärdiga häktesavdelningar en intagen ska vara placerad (jfr JO:s beslut den 22 december 2008 i ärende 3009-2007 samt JO 2010/11 sid. 206). Som framgått av utredningen har AA varit placerad i avskildhet till följd av restriktioner under hela

häktningstiden. Den avdelning vid häktet Huddinge där AA varit placerad utgör häktets säkerhetsavdelning och placeringen av honom på denna avdelning har enligt Kriminalvårdens bedömning varit motiverad av säkerhetsskäl.

Kriminalvårdens regler om utrustningen i intagnas bostadsrum har som framgått av redogörelsen ovan ändrats under den tid som AA varit intagen i häkte. Utgångspunkten är och har varit att utrustningen i ett bostadsrum inte ska begränsas mer än vad som är säkerhetsmässigt motiverat. På vissa avskildhetsavdelningar måste dock lokalerna utformas för att på ett ändamålsenligt sätt kunna inhysa intagna som är placerade i avskildhet av olika typer av säkerhetsskäl, t.ex. intagna som är våldsamma eller påverkade av narkotika eller där det föreligger risk för rymning eller fritagning. Utrustningen i bostadsrummen på en sådan avdelning kan därför vara mer begränsad jämfört med andra avdelningar. De ändringar i föreskrifterna som trädde i kraft den 1 april 2011 och den 1 januari 2012 anger på ett tydligare sätt än tidigare under vilka förutsättningar utrustningen i bostadsrummen får begränsas för en avskildhetsplacerad intagen och hur Kriminalvården ska hantera att de säkerhetsmässiga förhållandena kan skilja sig åt mellan olika avskildhetsplacerade intagna. Av reglerna följer att bostadsrummet ska tillföras utrustning så att standarden för ett normalutrustat bostadsrum uppnås i den utsträckning det är lämpligt. Detta framstår som särskilt viktigt i det fall det kan förutses att avskildhetsplaceringen kommer att bli långvarig. Utrustningen ska givetvis tillföras bostadsrummet utan att den intagne begär det.

När det gäller utrustningen i det bostadsrum där AA vistats har enligt häktets uppgifter bostadsrummet tillförts den utrustning som saknats så när som på sådan utrustning som skulle ha behövt skruvas fast i väggar eller golv. Häktet får därmed anses ha gjort vad som krävts utifrån Kriminalvårdens regelverk. Exakt hur lång tid det kan ha tagit att tillföra utrustningen när AA återkom till häktet i juli 2012 har inte varit möjligt att klarlägga i efterhand. Den kompletterande utrustning som kan tillåtas bör naturligtvis tillföras bostadsrummet så snart det är möjligt, men praktiska omständigheter kan ibland medför viss fördröjning. Enligt häktet kan det i juli 2012 ha dröjt ett par dagar innan den kompletterande utrustningen tillfördes bostadsrummet på grund av att bostadsrummet inte kunde utrustas i förväg samt att det kan ha behövts viss tid för att anskaffa utrustningen. Enligt häktet förefaller det dock orimligt att det skulle ha dröjt så lång tid som fem dagar innan AA fick en huvudkudde.

Någon generell rätt för intagna att själva tvätta sina kläder finns inte. Häktet Huddinge har – till skillnad från vad AA anfört – uppgett att personalen ombesörjt tvätt av AA:s kläder varje gång han bett om det. Avsaknaden av allrum på avdelningen hänger samman med att det är en säkerhetsavdelning. Det kan i detta sammanhang konstateras att eftersom AA varit placerad i avskildhet under hela häktningstiden bör absaknaden av allrum på säkerhetsavdelningen ha saknat betydelse för honom.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Kriminalvården har i sitt remissvar redogjort för de bestämmelser som, under den aktuella perioden, reglerade frågan om bostadsrummens utrustning i häkte. För egen del vill jag även peka på den grundläggande bestämmelsen i 1 kap. 4 § häkteslagen (2010:611) om att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenad med frihetsberövandet. Vidare följer av 5 § i samma kapitel bl.a. att verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Utredningen visar att AA under sin vistelse i häktet Huddinge var placerad i ett bostadsrum som inte varit utrustat i enlighet med Kriminalvårdens föreskrifter. Häktet har tillfört rummet viss utrustning, men det har trots detta saknats sådan

inredning som man bedömt varit nödvändig att skruva fast, dvs. hylla och anslags-tavla.

Kriminalvårdens föreskrifter beskriver det minimum av inredning som ett bostadsrum ska vara utrustat med. Enligt min mening ska det föreligga starka skäl för att Kriminalvården ska kunna neka en intagen denna grundläggande standard. Kriminalvården har redogjort för i vilka situationer som det, enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd, kan ske begränsningar i utrustningen. Även om det föreligger en sådan situation måste det ske en individuell bedömning i varje enskilt fall. Detta för att uppfylla bestämmelserna i 1 kap. 4 och 5 §§ häkteslagen.

Kriminalvården har i sitt remissvar uppgett att AA på grund av att han varit ålagd restriktioner också varit placerad i *avskildhet* och att det i sin tur motiverat begränsningar i bostadsrummets utrustning (jfr 17 § andra stycket i KVFS 2011:2 som gällde under perioden den 1 april till och med den 31 december 2011). I de bestämmelser som reglerade förhållandena före den 1 april 2011 angavs att begränsningar kunde, i det enskilda fallet, förmedlas av säkerheten i häktet eller individuella förhållanden rörande den häktade. Det angavs inte närmare i vilka situationer som begränsningar kunde ske enligt den bestämmelsen, men det ligger nära till hands att anta att härmed avsetts sådana förhållanden som sedermera kom att regleras 1 kap. 17 § andra stycket KVFS 2011:2. Jag finner därför skäl att något närmare beröra de bestämmelser som avser avskildhetsplacering i samband med häktesvistelse.

Av 2 kap. 5 § häkteslagen följer att en intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet). Enligt andra punkten i nämnda paragraf får en intagen placeras i *avskildhet* om det är nödvändigt av säkerhetsskäl att hålla den intagne avskild från andra intagna. I övrigt används inte begreppet avskildhet i häkteslagen och det ska således inte förväxlas med sådana inskränkningar i gemensamhet som kan göras till följd av att en intagen är misstänkt för brott (jfr 6 kap. 2 § 1–2 häkteslagen).

Om ett häkte gör bedömningen att det föreligger en sådan situation enligt 2 kap. 5 § 2 häkteslagen som gör att en intagen inte kan vistas i gemensamhet, ska det upprättas ett särskilt beslut om placering i avskildhet. Att en häktad har ålagts restriktioner och på grund därav inte kan vistas i gemensamhet, innebär emellertid inte att häktet måste fatta ett särskilt beslut (jfr JO:s avgörande den 1 juli 2009 i dnr 6433-2008). Det sagda innebär enligt min bedömning att AA inte har varit placerad i avskildhet i häkteslagens mening. Det har således inte varit motiverat att på grund härav frånga huvudregeln om bostadsrummets utrustning vare sig i förhållande till de bestämmelser som gällde före den 1 april 2011 eller de som trädde i kraft därefter. En motsatt slutsats innebär att det skulle kunna ske inskränkningar i bostadsrummets utrustning för samtliga intagna som av åklagaren är ålagda restriktioner.

Det sagda innebär således att AA – utan stöd i Kriminalvårdens föreskrifter – under lång tid vistats i ett bostadsrum med bristande utrustning. Häktet förtjänar allvarlig kritik för detta.

I fråga om huruvida det dröjt fem dagar innan AA fick en huvudkudde står ord mot ord. Ytterligare utredning kan inte förväntas ändra på detta förhållande. Jag noterar att det av Kriminalvårdens remissvar framgår att det kan råda brist på huvudkuddar i häktet och att de intagna i stället får använda sig av filter. Enligt min uppfattning är det inte acceptabelt. Häktet måste ha sådana rutiner så att det inte uppkommer brister i fråga om sådan grundläggande utrustning.

Mot bakgrund av vad som framgår av Kriminalvårdens remissvar i övriga delar finner jag inte skäl att ytterligare kommentera AA:s klagomål mot häktet Huddinge. Jag konstaterar endast att utredningen inte ger anledning till kritik eller någon annan åtgärd.

Ärendet avslutas med den kritik som framkommit i det ovan sagda.